

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 4 mars 2014

Ö 4211-13

SÖKANDE

SR

Ombud: Advokat TA

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Resning

TIDIGARE AVGÖRANDEN

Göta hovrätts dom 2013-01-29 i mål B 1413-12 samt Skaraborgs tingsrätts dom 2012-04-04 i mål B 3525-11

Dok.Id 84691

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstodomstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår SRs yrkande om att det ska förordnas en offentlig försvarare för honom i resningsärendet.

Högsta domstolen beviljar den sökta resningen och förordnar att målet på nytt ska tas upp vid tingsrätten i fråga om ansvar för skattebrott enligt åtalspunkterna 2 och 3 samt i fråga om påföljd och näringsförbud.

Högsta domstolens beslut den 5 september 2013 ska bestå. Det innebär att, till dess något annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av hovrättens och tingsrättens domar inte får ske.

BAKGRUND

SR dömdes av tingsrätten för grovt bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § andra stycket brottsbalken och för skattebrott enligt 2 § skattebrottslagen (1971:69). Skattebrotten avsåg oriktiga uppgifter hänförliga till SRs enskilda näringsverksamhet och avsåg såväl inkomstskatt som mervärdesskatt under åren 2008 och 2009. Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom med samhällstjänst i 160 timmar. Det angavs i domslutet att fängelse i sex månader skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd. SR fick också näringsförbud i fem år.

SR överklagade domen i fråga om näringsförbudet. Hovrätten ändrade tingsrättens dom på så sätt att näringsförbudet skulle gälla under tre år. Hovrättens dom vann laga kraft.

Skatteverket beslutade i mars 2011 att ta ut skattetillägg av SR för de oriktiga uppgifterna i den enskilda näringsverksamheten. Åtalet mot honom väcktes i oktober samma år.

YRKANDEN M.M.

SR har ansökt om resning och yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens dom i fråga om näringsförbud och tingsrättens dom i fråga om ansvar för skattebrott och påföljd. Som grund för sin ansökan har han anfört att de påbörjade förfarandena om skattetillägg hindrade en prövning av åtalen för skattebrott.

SR har yrkat att advokaten TA ska förordnas som offentlig försvarare för honom.

Riksåklagaren har inte motsatt sig att ansökan om resning bifalls.

Högsta domstolen har den 5 september 2013 beslutat att, till dess något annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av hovrättens och tingsrättens domar inte får ske.

SKÄL

Ska det förordnas en offentlig försvarare?

1. Enligt 21 kap. 3 b § första stycket rättegångsbalken kan det förordnas en offentlig försvarare för den som tidigare har varit tilltalad. Det kan ske om han eller hon behöver en försvarare med hänsyn till att åklagaren enligt 58 kap. 6 a § rättegångsbalken har beslutat eller har möjlighet att besluta att återuppta en förundersökning eller att låta en pågående förundersökning avse även

frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet (första punkten). En offentlig försvarare ska förordnas också om det annars finns synnerliga skäl (andra punkten).

2. Det har inte framkommit något skäl för att återuppta förundersökningen i detta fall. Det finns inte synnerliga skäl att förordna en offentlig försvarare. SRs yrkande om detta ska därför avslås.

Är Högsta domstolen behörig att pröva hela resningsansökan?

3. Den som vill ansöka om resning ska göra detta hos hovrätten, om domen har meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen (58 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken). I detta mål har hovrätten prövat enbart frågan om näringsförbudet. SRs ansökan avser i övrigt sådana delar av målet som sist har bedömts av tingsrätten, nämligen ansvaret för skattebrott och påföljden.

4. Högsta domstolen är behörig att ta upp ansökan beträffande näringsförbudet, som slutligt har bedömts av hovrätten.

5. Att ansökan i övriga delar – rörande ansvaret för skattebrott och påföljden – tar sikte på frågor som slutligt har avgjorts av tingsrätten, talar för att hovrätten borde pröva om målet ska resas i dessa delar. Ansvarsfördelningen mellan Högsta domstolen och hovrätterna är vid resning också sådan, att frågor som ursprungligen hörde till samma mål kan komma att prövas i olika instanser (jfr t.ex. NJA 1999 C 51, NJA 2001 C 17 och NJA 2003 C 13).

6. I detta resningsärende har emellertid samtliga frågor ett sådant direkt faktiskt och rättsligt samband att en uppdelning inte bara framstår som opraktisk utan också som olämplig. SRs ansökan går i alla delar tillbaka på rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott. Det är samma handlande och samma grundläggande rättsliga bedömning som

kommer att få omedelbar betydelse för hela resningsansökan. Prövningen av resningsärendet bör därför om möjligt göras enhetligt och i ett sammanhang, och inte delas upp i två skilda delar för att handläggas delvis i Högsta domstolen, delvis i hovrätten (jfr NJA 2010 s. 363 p. 8).

7. Behörighetsregeln i 58 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken – som inte synes vara tänkt för den nu aktuella situationen – kan inte anses hindra att hela resningsärendet prövas av samma domstol. En samlad prövning av resningsärendet ska därför göras. Den bör inte utföras av hovrätten, eftersom en del av ansökan tar sikte på en fråga som har prövats där. Högsta domstolen ska därmed ta upp och pröva resningsansökan i dess helhet.

Rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning)

8. Enligt artikel 4.1 i Europakonventionens sjunde tilläggsprotokoll gäller att en och samma person har rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (*ne bis in idem*). Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2013 s. 502 (juniavgörandet) slagit fast att det svenska systemet med dubbla sanktioner (skattetillägg och brottspåföljd) och två förfaranden vid oriktiga uppgifter i skatteförfarandet inte är förenligt med den rätten.

9. Juniavgörandet innebär i korthet följande. Rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning) omfattar systemet med skattetillägg och påföljd för brott mot skattebrottslagen. Rätten gäller med avseende på såväl mervärdesskatt som andra skatter och avgifter. Rätten ska iaktas när skattetillägg och påföljd för skattebrott aktualiseras för en och samma fysiska person, också när en juridisk person är primärt ansvarig för skattetillägget. Det föreligger hinder mot åtal för skattebrott så snart Skatteverket har fattat ett beslut om att ta ut skattetillägg, oavsett om beslutet har vunnit laga kraft eller inte. Däremot ska rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma

brott normalt inte hindra åtal och dom för bokföringsbrott av det skälet att skattetillägg har tagits ut.

10. Högsta domstolen har vidare i rättsfallet NJA 2013 s. 746 (juliavgörandet) slagit fast att när en brottmålsdom som har meddelats efter den 10 februari 2009 inte är förenlig med den rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning) som har konstaterats i juniavgörandet, så ska den dömde ha rätt till resning när ett återupptagande behövs för att avbryta ett pågående frihetsberövande. Rätt till resning ska i regel föreligga också när ett återupptagande inte behövs för att avbryta ett pågående frihetsberövande.

Bedömningen av detta ärende

11. Hovrättens och tingsrättens domar meddelades efter den 10 februari 2009. Skattetillägget påfördes innan åtalet väcktes och avser samma gärningar som åtalen för skattebrott. Rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott har alltså blivit åsidosatt i den delen. Vid sådana förhållanden finns det förutsättningar att bifalla resningsansökan.

12. Målet ska således tas upp till ny prövning i de delar som avser skattebrott (åtalspunkterna 2 och 3) samt påföljd och näringsförbud (jfr juliavgörandet).

Målet ska tas upp vid tingsrätten

13. Enligt huvudregeln ska det resta målet åter tas upp vid den domstol som sist har dömt i målet (58 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken). Också när det gäller handläggningen av det återupptagna brottmålet finns det skäl för en samlad prövning. Näringsförbudet prövades visserligen för sig av hovrätten i det ordinära målet. Emellertid var ansvarsfrågan då inte överklagad.

14. Situationen är nu en annan genom att resningsbeslutet tar sikte på såväl frågan om ansvaret för skattebrott och påföljden som näringsförbudet. Frågan om näringsförbudet bör i den situationen inte särskiljas från de övriga delar av målet som ska tas upp på nytt. Den samlade nya prövningen bör av hänsyn till instansordningen ske vid tingsrätten.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Gudmund Toijer (referent), Lena Moore, Agneta Bäcklund och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Susanne Österlund